

qual deu ser alteració però alterada per contaminació d'una etim. pop. que hi veuria l'ús obscè de *BITLLA* (o *vit VECTIS*); casual la semblança amb l'angl. *inveigle* *Envetricollat*, V. *envit-* (*BESCOLL*) *Enviada*, *enviament*, *enviar*, *enviat*, V. *via* *Enviciar*, V. *vici* *Envuidador*, *envuidaquivol*, *envuidar*, -at, V. *invitar* (*CONVIDAR*).

ENVIDES, antic, 'a penes, amb prou feines', probablement d'una evolució del ll. *invītus* 'que no vol, que obra per força', d'on es degué passar a la idea de 'cedint amb repugnància, obrant de mala gana, amb actitud reticent' i d'ací 'amb prou feines fent-ho' □ 1.ª doc.: fi S. XIII, *VidesR*.

En aquest i altres textos arcaics tenim encara valors intermedis entre el del ll. *invītus* i el de 'a penes': «Déus vesent lo vici qui-s fasia en umana natura, contra natural rasó, a *envides* volc pendre carn humana», f° 18r2. Es quasi 'ho féu contra la seva voluntat', 'forçat per la gravetat del mal, es prestà a la tràgica necessitat', però és clar que d'això passa a la idea de 'costant-li molt'; «--- e fa-li ses llempories e abelliments --- e ell féu lo gros, que *envides* se volia ablanir», *Eiximenis* (*Terç*, *NCl.* vi, 32), diu gairebé que ho feia forçadament; «la mia ànima --- se esforçà de ésser participant en los misteris dels sants àngels; e lavors és pascuda de la lum incompreensible; e per consegüent, arrapada e pujada sobre si en la dita manera, *envides* vol tornar altra vegada a si mateixa», B. Oliver (*Excitatori*, *NCl.*, 240); quasi que 'li repugna, ho fa poc volentera' (tanmateix acaba fent-ho); «les persones que són axí silvestres e rudals, que *envides* se volen regir per negun», *Genebreda* (*Consol. de Fil.*, 169). Fins i tot, en algun cas, en què ja tenim l'acc. més corrent, sembla que hi hagi hagut un canvi de construcció «l'hom obedient no perdía *envides* temps que no fos en guanyar mèrit» (com si vingüés de *envides* perdía temps > no perdía *envides*).

Aviat, però, pel procés semàntic explicat, el mot es converteix en un veritable sinònim de 'a penes'. Ho veiem amb evidència en molts casos com els següents: «entró que la arma se partí del cors, ela cantava los davant dits verses entró que *envides* la podia hom ausir què-s disia», *VidesR*, f° 55v2 (n. 28): «fembres --- que *envides* se saben ligar ---» en un poema d'Eiximenis (*Prosificacions* v, 16; un altre d'Eiximenis, *Terç*, *NCl.*, 92); «tan huçats qu' *avidas* se podian sostenir als peus», *Reixac* (*Questa*, 111.6); «per què Déu --- dóna fills als qui *avides* los poden ajudar», *AntCanals* (*Provid.*, *NCl.*, 85); «si per ventura la fortuna en aquesta batayla te dóna victòria, quina gran laor te seguirà? Vençràs o seràs vencedor de mill triumphes: *avides* n'i ajustaràs un», id. (*Scipió*, *NCl.* 52; ed. Miquel, p. 21).

I així encara en el S. xv. «Si demane on està --- algun pobre, *avides* trobarà qui-l li mostre», «si hun hom porte hun costal que-l fa suar, que *avides* pot alendar, açò -t sembla que sia bé?», *SVicentF* (*Sermons* 1, 267.19; II, 238.16); «trau-nos d'aquest tenebrós pèllec, e tira-nos a Tu, qui est solaç --- nostra, lo

qual de luny *avides* te podem veure», *Boliver* (*Excitatori*, 209); «lo rey feya tanta menció de Laquesis, la qual lo rey *avides* lexava partir de si», *Curial* (*NCl.* II, 164). Més cites es poden trobar en *Spitzer*, *LexikK*, p. 50.

El ll. *invītus* s'ha perdut en la major part de les llengües romàniques, i en particular a les llengües de dellà del Pirineu (en manquen rastres fins en oc. antic). Solament s'ha conservat en les hispàniques antigues, particularment el cast. medieval *avidos* (*Cid*, Berceo, JRuiz, etc.), i en algun text antic gall-port. Però aquests li conservaren el sentit etimològic (algun cop sembla que s'acosta molt i quasi arriba al sentit català, vegeu la meua nota al *Buen Amor*, 1541b).

Per això ha intrigat l'origen del cat. ant. *avides*, mot isolat en romànic, que pel sentit ha vingut a coincidir amb el ll. vix. Justament aquest, havent estat AD VIX, es conservà en el cast. ant. i port. ant. *abés* 'a penes', i la coincidència és prou gran per invitar-nos a pensar si *avides* no podria sortir d'aquesta font. Crec que en efecte no fóra prudent descartar que l'acció d'aquest sinònim hagi pogut tenir alguna influència en l'evolució del cat. *avides*, però en tot cas aquest no pot sortir de AD VIX perquè quedarien grossos impediments fonètics. ¿Atribuïrem a aqueixa influència el fet que *avides* aparegui tan sovint amb *a*-inicial? També en cast. *avidos* té una *a*-secundària en la qual no és improb. que vagi contribuir aquest factor.

Tanmateix en català si aquest agent actuà només pogué ser en mesura modesta. Això més aviat serà degut a la contaminació d'algun factor autòcton. Quant a la terminació, tampoc *-es* correspon exactament a l'ús llatí: més encara que partir dels casos en què es parlava de dones (ILLAS *invītās pogué existir com a creació analògica popular paral·lela a ILLE *invītus*, i no menyspreem algun paper auxiliar que això hi pogués tenir), crec que fou el model d'adverbis d'igual sentit o afí el que tingué paper decisiu: *debades*, *adretes* i en particular el sinònim *a penes*. Doncs, també seria la influència d'aquest el que causà la variant en *a*-, *avides*, cast. *avidos*. Altrament hi hagué una forma amb preposició inicial: *ad avides* *VidesR* en el ms. B (en lloc de *avides* de P, f° 120r2). Altrament també es troba algun cop *avides* amb *ab* (cf. el modern *amb prou feines*): «una cosa la qual *avides* sobrepuja en perfecció una minva partida del món, car no és bella en figura, ne en profit necessària», *Ant. Canals* (*Arra de Anima*, *NCl.*, 133, de nou 167.6).

Envidrar, *avidreir*, *avidriament*, *avidriar*, *avidrir*, V. *vidre* *Enviduar*, V. *viuda* *Envigoridor*, *envigorir*, V. *vigor* (*VETLLAR*) *Envilanir*, V. *vilà* (*VILA*) *Envileir*, *envilidor*, *enviliment*, *envilir*, V. *vil* *Envilordar*, V. *vilorda* *Envinagrada*, *envinagar*, -*grat*, *envinar*, *envinassar*, V. *vi* *Envió*, V. *enviar* (*VIA*) *Envirar*, V. *vira* *Enviró*, V. *virar* *Enviolat*, V. *vari* *Envirollat*, V. *virolla* *Environada*, *environador*, *environament*, *environar*, *environat*, *environs*, V. *virar* *Envisc* 'vesc' i '+'acció d'envescar', *enviscar*, V. *vesc* *Enviscerat*, V. *viscera* *Envisco-*